

УДК 373.5.091.313.091.32:811.161.2

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ірина КУЧЕРЕНКО,

професор Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини

У статті розкрито сутність і специфіку категорійних понять «технологічний підхід», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія уроку української мови»; розглянуто відмінні ознаки «технології» і «методики» навчання; схарактеризовано поняття «суб'єктний чинник» і «рефлексія»; встановлено основні етапи й функції технології сучасного уроку української мови.

Ключові слова: технологічний підхід, освітня технологія, педагогічна технологія, технологія навчання, технологія уроку української мови, суб'єктний чинник, рефлексія, функції й етапи технології уроку.

TECHNOLOGICAL ASPECT OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE

Iryna KUCHERENKO,

professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

The paper studies the essence and specificity of the following categorical notions: «technological approach», «educational technology», «pedagogical technology», «technology of training», «technology of the Ukrainian language lesson». It considers the distinctive features of «technology» and «teaching methods», and describes the notions of «subjective factor» and «reflection»; it also determines basic stages and functions of technology of the modern Ukrainian language lesson.

Key words: technological approach, educational technology, pedagogical technology, teaching technology, technology of the Ukrainian language lesson, subject factor, reflection, functions and stages of technology lesson.

Сучасне демократичне українське суспільство потребує зміни стратегії й тактики мовної освіти і спонукає до пошуків нових способів удосконалення процесу навчання української мови. У концепції «Нова українська школа» передбачено створення оптимальних умов для підвищення ефективності навчально-виховного процесу з метою формування компетентного мовця, розвитку його природних здібностей, реалізації власного пізнавально-творчого потенціалу. В оновленні та модернізації мовної освіти особливу роль відіграє технологічний підхід, який відповідає новим суспільними викликами і сучасній компетентнісній парадигмі мовної освіти в Україні.

Технологічний підхід у сфері педагогічної та лінгводидактичної теорії і практики ґрунтовно досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці (М. Баранов, С. Бондар, С. Гончаренко, І. Дичківська, В. Загвязинський, Н. Остапенко, М. Кларін, О. Кучерук, С. Пальчевський, О. Пехота, Є. Полат, М. Пентлюк, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, Т. Симоненко, С. Сисоева та ін.). Утім технологічний аспект методики вивчення української мови, розкриття сутності та ознак його стрижневих понять і ключових положень потребують ретельнішого вивчення, аналізу, розроблення способів практичного впровадження.

Мета статті – проаналізувати поняття «технологічний підхід», «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «технологія уроку української мови»; установити відмінні ознаки «технології» і «методики» навчання; схарактеризувати поняття

«суб'єктний чинник» і «рефлексія»; визначити основні етапи й функції технології уроку української мови.

Сутність аналізованих термінів реалізовується цілісно й поступово – від найбільш загального поняття до конкретного. Ієрархічно їх правомірно розташувати так: *технологічний підхід – освітня технологія – педагогічна технологія – технологія навчання – технологія уроку*. Об'єднують усі ці поняття актуальні для сучасного стану розвитку мовної освіти технологізовані теорії, ідеї та парадигми.

Концептуальним стрижнем аналізованих термінів є поняття *технологія* (від грец. *techné* – мистецтво, майстерність, *logos* – наука, доказ) – це «1. Сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь. // Навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості. 2. Сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо» [1, с. 1245]. Як бачимо, у первинному семантичному трактуванні цієї дефініції простежується виробничий характер і технологічне тлумачення. Істотним і провідним у технології є докладне визначення кінцевого результату і точне гарантоване досягнення його. Сучасне використання поняття «технологія» в галузі дидактики й лінгводидактики «не суперечить задачам педагогіки: опису, поясненню, прогнозуванню, проектуванню педагогічних процесів» [13, с. 318], і тому обґрунтовано вкоренилося в значенні дотримання змісту й чіткої послідовності етапів навчально-виховної діяльності, наука про мистецтво володіння процесом, майстерність

педагога. О. Пометун переконана, що нині термін «технологія» дедалі частіше використовують дослідники проблем організації процесу навчання, глибше вивчаючи роль і функції учня, а також його взаємодію з іншими учасниками процесу навчання [7, с. 47]. Безсумнівно, «технологія» безпосередньо стосується уроку української мови, у межах якого здійснюється суб'єктна взаємодія учасників процесу навчання з метою досягнення задекларованої освітньої мети. Отже, поняття «технологія» в теорії і практиці сучасного уроку української мови доцільно розглядати в проекції з діями суб'єктів педагогічного процесу (вчителя й учня), котрі, з одного боку, підпорядковані алгоритмізованим діям, нормам і правилам, а з другого – творчо й імпровізовано провадять педагогічну взаємодію для досягнення запланованого результату. Імплементувати технологію в педагогічну сферу дає змогу технологічний підхід.

Технологічний підхід є вихідним складником сутності новочасної освітньої парадигми, у межах якої впроваджується певна технологія чи сукупність їх. Аналіз досліджень В. Беспалька, Т. Донченко, М. Кларіна, О. Кучерук, О. Новикова, М. Пентилюк, О. Пометун, О. Савченко, Т. Симоненко та інших дає підстави твердити, що технологічний підхід передбачає системний, організований, цілеспрямований вплив на процес учіння школярів, а також управління і керівництво їхніми пізнавальними діями з метою досягнення наперед визначених цілей мовної освіти. М. Кларін, досліджуючи інноваційні методи навчання, зазначив, що технологічний підхід передбачає: чітку постановку вчителем цілей, уточнення їх з орієнтацією на досягнення результатів; підготовку навчальних матеріалів та організацію навчання відповідно до наперед визначених цілей; оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; підсумкову оцінку результатів [12, с. 19–21]. Констатуємо, що виокремлені сутнісні ознаки технологічного підходу є неодмінною умовою проектування сучасного уроку української мови: прогнозування кінцевого результату, чітке цілевизначення, покрокова цілереалізація з поточним контролем, моніторинг результатів і, за потреби, корекція діяльності вчителя й учнів.

М. Пентилюк умотивовано переконує, що технологічний підхід до уроку дає змогу «конструювати такий навчальний процес, який би відповідав змісту, меті й навчальним цілям, що ставить перед собою й учнями вчитель» [6, с. 47], «забезпечує системний спосіб його організації, спрямований на оптимальну побудову й реалізацію навчально-виховних цілей на діяльнісному підході» [6, с. 49]. Це допомагає зробити систему навчання української мови результативнішою, ефективнішою, якіснішою. Основну ідею технологічного підходу О. Новиков убачає в тому, щоб детально спроектувати педагогічний процес в усіх його компонентах (змісті, методах, засобах навчання), аби гарантовано досягти запланованого результату – спроектованих освітніх цілей [14, с. 48].

Отже, технологічний підхід дає змогу на якісно новому рівні наперед прогнозувати результат, поетапно здійснювати, порівнювати і корегувати навчальну діяльність на уроці мови, тому впровадження його в освітню практику, на наш погляд, є не тільки актуальним, а й науково виправданим та доречним у системі мовного навчання.

Проведений аналіз дає підстави висувати, що застосування технологічного підходу сприяє цілеспрямованій реалізації мети мовної освіти, відкриває нові можливості для методичної варіативності в проектуванні, організації й проведенні новочасного уроку української мови з метою досягнення поставлених цілей шкільного рідномовного навчання; допомагає по-сучасному спроектувати, змодельовати і провести урок, удосконалити його змістовий, процесуальний та інструментарний складники, модернізувати організаційні форми навчальної діяльності, синтезувати традиційні та інноваційні методи й прийоми навчання.

«Освітня технологія» – найбільш загальне і широке поняття, що використовується в педагогіці з 60-х рр. XX ст. і потрактовується як «загальна стратегія розвитку освіти, єдиного освітнього простору» [2, с. 68], сукупність засобів упровадження позитивних результатів педагогічної діяльності, спосіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Освітні технології є, по суті, концептуальними орієнтирами, призначеними розв'язати стратегічні завдання (прогнозування розвитку освіти, цілевизначення, проектування, планування результатів, основних етапів і форм навчання). Саме освітні технології визначають дію інших компонентів мовної освіти – педагогічної технології, технології навчання і технології уроку.

«Педагогічна технологія» як складник освітньої технології є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Беспалька, І. Дичківської, Є. Єршова, Б. Ліхачова, Л. Мільго, М. Пентилюк, Є. Полат, Г. Селевко, М. Ярмаченко та інших). Термін «технологія» щодо педагогічного процесу вперше використав англійський дослідник Дж. Саллі. У сучасній освітній теорії і практиці це поняття функціонує у трьох вимірах:

– загальнопедагогічний рівень (синонімічний системі навчання) – цілісний навчально-виховний процес у певному закладі освіти на певному шаблі навчання, що «містить сукупність цілей, змісту, засобів і методів навчання, алгоритм діяльності суб'єктів і об'єктів навчального процесу» [2, с. 67];

– конкретно методичний рівень (дотичний до методики навчання) – окрема методика навчання, «сукупність методів і засобів реалізації певного змісту навчання та виховання в межах одного предмета, групи, в діяльності педагога» [2, с. 67];

– локальний, або модульний рівень (тотожний технології уроку, технології певного виду діяльності) – окрема частина навчально-виховного процесу, розв'язання конкретних навчальних і виховних завдань. Отже, урок як основна організаційна форма

навчання функціє у межах локального рівня педагогічної технології й одночасно є невід'ємною частиною і загальнопедагогічного, і конкретно методичного рівнів. На наш погляд, педагогічна технологія – це концептуально організована цілісна навчальна діяльність, модель стратегії, тактики і техніки реалізації лінгводидактичного інструментарію (методів, прийомів, форм, засобів навчання) у процесі спроектованої системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня, спрямована на гарантоване досягнення задекларованої мети мовної освіти. Педагогічна технологія як наукова категорія складається із взаємозалежних компонентів: технології навчання і технології виховання. У пропонованій статті розглядаємо переважно лінгводидактичну сторону уроку, тому докладніше схарактеризуємо поняття «технологія навчання», яким найчастіше оперують у теорії і практиці сучасного уроку української мови.

У науковому просторі поняття *технологія навчання* розглядають у трьох аспектах: система навчання; метод, засіб навчання; алгоритм, певна послідовність дій. О. Пометун тлумачить аналізовану дефініцію як «організацію процесу навчання, що передбачає певну систему дій і взаємодій усіх, але, насамперед, активних елементів навчального процесу (його учасників)»; «сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат» [7, с. 47]. Дослідниця вмотивовано концентрує увагу на тому, що технологія навчання докладно описує систему дій і вчителя, і насамперед того, хто навчається, – учня; забезпечує, гарантує за умов застосування цих дій досягнення чітко визначених результатів. В. Серіков трактує технологію навчання як законотвірну педагогічну діяльність, що реалізовує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і який властивий порівняно вищій ступінь ефективності, надійності, гарантованості результату, ніж традиційним способам навчання [16, с. 105]. Додамо, що підґрунтям технологій навчання, які впроваджуються на уроці української мови, є сучасні педагогічні, психологічні, психолінгвістичні, лінгвістичні, методичні наукові концепції та положення.

М. Пентилюк визначає технологію навчання відносно до педагогічної технології як часткове до загального і правомірно стверджує: «Технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах педагогічної технології» [6, с. 48]. О. Кучерук під технологією навчання розуміє «послідовну реалізацію вчителем і учнями на практиці заздалегідь спроектованого навчального процесу, керовану систему методів і засобів досягнення наперед визначених цілей, з подальшим діагностуванням навчально-виховних результатів» та конкретизує термін: «технологія навчання мови – це системне лінгвометодичне утворення, у складі якого інтегруються методи, форми і засоби навчання, орієнтовані на форму-

вання елементів власне предметних компетентностей учнів як цілей навчання під керівництвом учителя» [5, с. 246]. Наголосимо, що технологія навчання окреслює, моделює спосіб вивчення навчального матеріалу (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) в межах відповідного предмета, теми, уроку.

Узагальнивши подані дефініції, вважаємо, що *технологія навчання української мови* – це системна лінгводидактична концептуальна організація навчального процесу, побудованого на основі активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня; комплекс продуктивних та ефективних форм, методів, прийомів і засобів навчання, що мають комунікативно-діяльнісну основу; технологічна модель, проект, алгоритм педагогічно вмотивованої й цілевизначеної співпраці вчителя й учня, що забезпечує гарантоване досягнення задекларованого результату. Отже, домінантою у процесі модернізації сучасного уроку української мови є розроблення його технології, що відображає організацію діяльності як учителя-словесника (навчання/ викладання), так і учня (учіння), охоплює проектування їхньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії в чітко визначеному алгоритмі (мотивація – цілевизначення – цілереалізація – рефлексія – корекція) й містить орієнтацію на запланований якісний кінцевий результат.

Технологія навчання за параметрами й ознаками найбільш наближена і дотична до методики навчання. До теперішнього часу ці суміжні поняття в науці часто ототожнювали, однак нині більшість науковців (В. Загвязинський, М. Пентилюк, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Селевко, С. Смірнов, Є. Шиянов та інші) розмежовують їх і вважають, що відмінність між методикою викладання предмета і технологією навчання полягає в «розставленні акцентів» [15, с. 9]. Розгляньмо відмінні ознаки понять «технологія» і «методика». Ідеться насамперед про такі принципові характеристики, як-от: гарантія кінцевого результату і проектування майбутнього навчального процесу. М. Пентилюк доходить висновку, що «методика узагальнює досвід, а технологія проектується, враховуючи умови навчання, та орієнтується на заданий результат. Технологія не допускає варіативності, оскільки з неї не можна викинути якийсь елемент» [6, с. 47]. Технологія, на відміну від методики, системна, алгоритмічна, має гарантовані заплановані результати, її можна «відтворити і тиражувати, гарантуючи високу якість тих педагогічних задач, які у ній закладені» [13, с. 320]. Аналіз наукових джерел дає підстави констатувати, що в технології більше виявляються системний, процесуальний, кількісний, гарантований, розрахунковий компоненти, у методиках – узагальнений, цільовий, змістовий, варіативний, орієнтувальний.

Зазначимо, що технологію від методики навчання відрізняють ще дві істотні ознаки – суб'єктний чинник і наявність зворотного зв'язку, що є не-

одмінними складниками процесу технологізованого навчання.

Суб'єктний чинник, що забезпечує обов'язкову суб'єкт-суб'єктну (а не об'єкт-суб'єктну) взаємодію всіх учасників навчального процесу, різноаспектність навчальної взаємодії вчителя й учнів. Методика навчання передбачає вибір лінгводидактичного інструментарію (підходів, принципів, форм, методів, прийомів, засобів навчання), а процесуальне виведення методики на рівень технології навчання забезпечує саме суб'єктний чинник, адже педагогічний процес на уроці реалізують два суб'єкти активної взаємодії – вчитель і учень. Технологія проектує, планує, моделює, організовує цю взаємодію, з'ясовує та чітко передбачає її особливості, забезпечує можливість коригування мовних, мовленнєвих, комунікативних знань, умінь, навичок після рефлексії. Таким чином, завдяки суб'єктному чиннику ефективно реалізована методика трансформується в технологію навчання.

Відмінністю між методикою і технологією навчання й одночасно важливим складником технології навчання є наявність оперативного зворотного зв'язку між етапами навчального процесу, «між учителем і учнями, що вимагає чіткого планування й моделювання кожного уроку» [6, с. 51]. Вважаємо, що такий зворотний зв'язок є рефлексією.

Рефлексія (від латин. *reflexus* – відображення) є міждисциплінарним терміном, що його широко використовують і досліджують у галузі педагогіки, психології, лінгводидактики. Рефлексію в дослідженнях схарактеризовано як:

✓ уважне і глибоке обдумування, роздуми, міркування, сповнене сумнівів, суперечностей; аналіз власного психічного стану; самопізнання, осмислення людиною власних дій [11, с. 427]; ця рефлексія властива всім учасникам навчального процесу – вчителю й учням;

✓ ставлення до інших суб'єктів взаємодії через оцінку їхньої діяльності: потреба і готовність зафіксувати зміни в розвитку учня, з'ясувати причини цих змін [3, с. 49]; таку рефлексію на уроці здійснює переважно вчитель – діагностує, контролює і коригує результати роботи учнів, водночас в окремих випадках цю рефлексію може здійснити учень (під час взаємоперевірки, взаємоаналізу тощо).

Рефлексія в загальному контексті – це осмислення й оцінка діяльності людини, здатність особистості до самоаналізу й аналізу іншого суб'єкта взаємодії; в педагогічному, лінгводидактичному аспекті – аналіз учителем і учнем своєї або чужої діяльності під час навчального процесу. Педагогічна рефлексія на уроці української мови може здійснюватись як загалом щодо всього навчального заняття, так і щодо окремого етапу уроку, а також щодо певної діяльності одного учня / групи учнів / класу в цілому. Рефлексію визначаємо невід'ємним структурним компонентом технологічної моделі сучасного уроку української мови, бо саме рефлексійна діяльність вчителя і формування рефлексій-

них умінь учнів на уроці мови відрізняє методику від технології навчання.

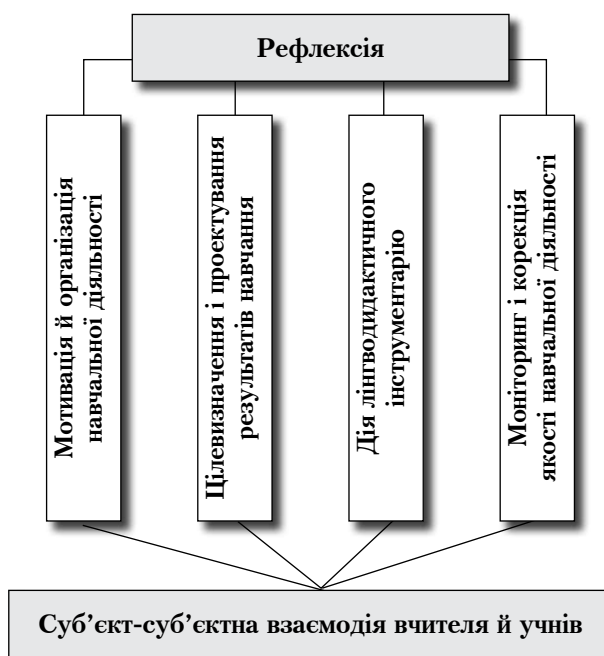
Отже, поняття «технологія» і «методика» – різні, методика є окремою теорією, а технологія – алгоритмом реалізації її на практиці, втіленням концепції у практику навчання. Істотними ознаками технології визначаємо гарантованість кінцевого результату, проектування майбутнього навчального процесу, суб'єктний чинник (суб'єкт-суб'єктна взаємодія), рефлексія.

О. Савченко вважає, що застосування педагогічних технологій передбачає такі основні етапи: визначення чіткої системи цілей; конструювання навчального циклу, реалізація запропонованих завдань, контроль, оцінка й аналіз результатів діяльності учнів, повторне відтворення циклу без змін або корекція [8]. М. Пентилюк, поділяючи думку О. Пометун та Л. Пироженко, до основних етапів навчання, побудованого за технологічним принципом, відносить: планування, блок мотивації й організації учіння, дію засобів навчання, блок контролю якості засвоєння, корекцію [6, с. 48]. Додамо, що для реалізації технології навчання на уроці української мови потрібно, по-перше, обов'язково брати до уваги суб'єктний чинник навчального процесу, по-друге, забезпечувати зворотний зв'язок між усіма етапами, який охоплював би мотивацію, цільовизначення, організацію, діяльність, рефлексію, діагностику, корекцію, результативність дії засобів навчання.

Конструювання процесу навчання на основі технологічного підходу передбачає врахування суб'єктного чинника (суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учня) і охоплює такі етапи (див. схему):

Схема

Технологічне конструювання процесу навчання на уроці української мови

I етап – **мотивація й організація навчальної діяльності** – ґрунтується на засадах технологічного підходу, охоплює мотивацію й організацію педагогічної діяльності вчителя (навчання/викладання) та учня (учіння), а також моделювання і конструювання навчального циклу, визначення змісту уроку, встановлення його структурних компонентів.

II етап – **цілевизначення і проектування результатів навчальної діяльності** – реалізується на основі методики, де корекція є засобом контролю ефективності організації діяльності учнів. Передбачає чітке цілевизначення, яке об'єднує діяльність учителя й учнів на уроці. Залежно від мети і цілей визначається і прогнозується кінцевий результат. Сформулювати мету й конкретизувати цілі потрібно так, щоб вони були діагностичними і про досягнення їх можна було твердити однозначно.

III етап – **дія лінгводидактичного інструментарію** – будується як технологічний процес, передбачає дію підходів, принципів, форм, методів, прийомів, засобів навчання, що визначають технологічну особливість навчального процесу і забезпечення зворотного зв'язку, а також, у разі потреби, корекцію. За технологічних умов вирішальним на цьому етапі є застосування поточного контролю.

IV етап – **моніторинг і корекція якості навчальної діяльності** – охоплює кінцевий контроль якості засвоєння знань і вироблення вмінь, сформованості комунікативної компетентності (мовленнєвої, мовної, власне комунікативної, соціокультурної, діяльнісної). За потреби здійснюється корекція результатів навчання.

V етап – **рефлексія** – пронизує всю покрокову взаємодію педагога й учнів на уроці, може стосуватися всієї навчальної діяльності (прикінцева рефлексія) або певної навчальної дії (поточна рефлексія).

Технологія уроку української мови, наголошує М. Пентилюк, – це система змісту, форм, методів і засобів навчання й виховання щодо конкретної триєдиної мети, яку вчитель реалізує на уроці з урахуванням технічних можливостей та учнівського потенціалу [10, с. 124–125]. Технологія уроку передбачає системний підхід до навчання. У зв'язку з цим трактуємо технологію уроку української мови як системне ієрархічне комплексне утворення, що складається з низки важливих компонентів (цілей, змісту, лінгводидактичних засобів, визначеного кінцевого результату) – чітко спроектоване, цілевизначене й реалізоване у межах конкретного навчального заняття і з урахуванням реального контингенту учнів.

Технологія сучасного уроку української мови – це алгоритм цілеспрямованої спроектованої тактики, стратегії й техніки педагогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя та учня з метою досягнення чітко визначеної мети [4, с. 242]. Технологія уроку – категорія змінна. У процесі проектування і реалізації сучасного уроку вчитель-словесник адаптує технологію до вимог мовної освіти, рівня власної професійної компетентності, враховує суб'єктний чин-

ник певного класного колективу, трансформуючи й удосконалюючи в такий спосіб вибрану технологію.

Технологія уроку української мови виконує низку важливих *функцій*, як-от:

✓ *організаційна*: реалізує мотивовану організацію пізнавально-дослідного учіння;

✓ *освітня*: сприяє розвитку компетентного учня-мовця, цілеспрямованому формуванню його комунікативної компетентності, забезпечує засвоєння знань, вироблення вмінь, навичок і набуття досвіду відповідно до вимог мовної освіти, задекларованих у чинних нормативних документах;

✓ *дидактична*: слугує створенню оптимальних педагогічних умов для розвитку в учнів уміння вчитися, оволодівати методами самостійної пізнавальної діяльності, прийомами саморозвитку та самореалізації;

✓ *розвивальна*: створює умови для цілеспрямованого розвитку особистості учня, його ключових і предметних компетентностей, інтелекту, природних задатків і творчих здібностей;

✓ *виховна*: забезпечує оптимальні умови для виховання учня як людини, мовної особистості, члена соціуму, громадянина; для розвитку його морально-етичних рис;

✓ *перспективна*: вибудовує на основі наступності цілісну систему перспективних змістових і процесуальних частин мовного навчання;

✓ *моніторингова*: здійснює контрольну-корекційну роботу з метою розвитку еталонної мовної особистості учня.

Ці функції відображено в цілісній меті уроку і реалізовано у взаємозв'язку як важливі орієнтири здійснення теоретико-методичного проектування й реалізації сучасного уроку на основі технологічного підходу до навчання.

Технологія уроку є комплексним поняттям. С. Сисоєва стверджує, що технологія складається із запланованих результатів, засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних методів, прийомів навчання; набору моделей навчання, які розробляє вчитель [9]. І. Дичківська вважає, що структуру технології утворюють такі складники: концептуальна основа, змістова частина (постановка, максимальне уточнення, формулювання цілей (загальних і конкретних) для досягнення результатів, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина (організація навчального процесу відповідно до поставлених цілей, методи, форми навчальної діяльності учнів та діяльності викладачів); управління навчальним процесом (оцінювання поточних результатів, корекція навчання, спрямована на досягнення цілей); підсумкова оцінка результатів [2, с. 70]. М. Пентилюк до складників технології уроку відносить цілі навчання, оптимальну організацію уроку, учителя й учня, структуру і зміст, методи, прийоми і засоби, оцінку уроку [6, с. 49]. Змістова частина технології визначає її процесуальну частину. Усі структурні елементи технології, що охоплюють змістовий і процесуально-інстру-

ментальний аспекти, адекватно відображають один одного і діють у взаємозв'язку.

Спираючись на дослідження і висновки вчених (М. Пентилюк, О. Пометун, С. Сисоєвої та інших), визначимо основні складники технології сучасного уроку української мови:

- суб'єкти навчання (вчитель-словесник та учні);
- проектування (моделювання, власне проектування, конструювання);
- цілевизначення (мета уроку, комплекс цілей і завдань);
- зміст (теоретичний, практичний і методичний компоненти);
- підходи, закономірності, принципи і правила навчання;
- лінгводидактичний інструментарій (методи, прийоми, форми, засоби);
- етапи процесу навчання (мотивація, цілевизначення, цілереалізація, моніторинг, рефлексія/корекція);
- тип, структура і модель уроку.

Складники технології уроку української мови цілісно й комплексно функціують у взаємозв'язку в певних, чітко окреслених педагогічних ситуаціях.

Отже, під поняттям *технологія уроку української мови* слід розуміти системне, спеціально організоване, цілевизначене проектування навчальної співдіяльності вчителя й учнів на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, застосування технології (або комплексу їх), реалізацію всіх технологічних компонентів, постійний зворотний зв'язок, поточну та прикінцеву рефлексію, контроль і корекцію дій з метою забезпечення гарантованого кінцевого результату, задекларованого чинними державними документами – формування компетентної мовної особистості.

Технологія сучасного уроку української мови є системним утворенням, синтезом теорії і практики в аспекті лінгводидактики, поєднанням традиційних та інноваційних форм, методів, прийомів і засобів навчання, досвіду минулого й надбання нового. Розроб-

ляючи технологію сучасного уроку української мови, виходимо з розуміння того, що абсолютний опис окремої технології подати не видається можливим, бо це суперечить природному розвитку практичної ситуаційно-функційної методики. Жодна технологія уроку не є універсальною, кожна потребує вироблення індивідуального технологічного підходу до її використання в конкретних навчальних умовах. Тому зміст мовного навчання в основній школі має бути реалізовано на уроці мови через комплекс ефективних технологій навчання. На думку О. Кучерук, повний опис певної технології уроку залежить від обґрунтування сукупності всіх імовірних її ситуативних варіантів з урахуванням концептуальних ідей, навчального змісту, індивідуально-вікових особливостей учнів, рівня їхнього розвитку, методичної креативності вчителя, навчально-методичного й матеріально-технічного забезпечення та ін. [5, с. 248]. Безперечним є те, що ключовою фігурою на уроці є педагог, а центральним чинником поступової трансформації процесу навчання від методики до технології уроку – інноваційна педагогічна діяльність словесника, спрямована на організацію і прогнозоване проектування навчальної діяльності, цілісну реалізацію технології, постійний зворотний зв'язок, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, рефлексію з метою досягнення кінцевого попередньо цілевизначеного результату.

Нині відповідно до задекларованої стратегічної цілі мовної освіти – формувати компетентного мовця – виникає потреба розробити узагальнену технологію сучасного уроку української мови, яка постане вихідною позицією для розроблення технологій конкретних уроків, що мають чітко окреслені педагогічні умови реалізації на практиці. На сучасному уроці мови можна організовано застосовувати комплекс різних технологій, що забезпечать розвиток мовної особистості учня і формування комунікативної компетентності кожного члена учнівського колективу. Способи впровадження різних технологій уроку рідної мови розглянемо в наступних публікаціях цієї рубрики.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології / І. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004.
3. Карпова Л. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук / Л. Карпова. – Х., 2003.
4. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія / І. Кучеренко. – Умань: Видавець ФОП Жовтий О. О., 2014.
5. Кучерук О. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія / О. Кучерук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011.
6. Пентилюк М. Сучасний урок української мови / М. Пентилюк, Т. Окуневич. – Х.: Вид. група «Основа», 2007.
7. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання / О. Пометун. – К.: Шкільний світ, 2007.
8. Савченко О. Дидактика початкової школи: підруч. / О. Савченко. – К.: Генеза, 1999.
9. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості вчителя: навч. посіб. / С. Сисоєва. – К.: ІСДОУ, 1994.
10. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003.
11. Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Шапар. – Х.: Прапор, 2007.
12. Кларин М. Инновационные методы обучения в зарубежных педагогических поисках / М. Кларин. – Москва, 1994.
13. Крившенко Л. Современные технологии обучения / Л. Крившенко, М. Вайндорф-Сисоєва // Педагогика: учеб. / под ред. Л. Крившенко. – Москва: ТК Веб-лби; Изд-во «Прспект», 2006.
14. Новиков А. Развитие дидактической базы: методы и средства / А. Новиков // Школьные технологии. – 2007. – № 5.
15. Селевко Г. Педагогические технологии на основе дидактического и методического усовершенствования УВП / Г. Селевко. – Москва: НИИ школьных технологий, 2005.
16. Сериков В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. Сериков. – Москва: Логос, 1999.